

Tore Hongshagen Kristoffersen

Predikasjon før og nå

-En analyse av Jespersens avsnitt om neksus (1924), og sammenligning med moderne teori

Bacheloroppgave i Lektorutdanning i nordisk språk og litteratur

Veileder: Tor Anders Åfarli

Mai 2019

Tore Hongshagen Kristoffersen

Predikasjon før og nå

En analyse av Jespersens avsnitt om neksus (1924),
og sammenligning med moderne teori

Bacheloroppgave i Lektorutdanning i nordisk språk og litteratur
Veileder: Tor Anders Åfarli
Mai 2019

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for språk og litteratur

Sammendrag

Formålet med oppgaven er å analysere Jespersen (1924) sitt avsnitt om neksus. Dette avsnittet blir videre knyttet opp mot mer moderne teori om predikasjon, og sammenlignes og vurderes ut ifra denne teorien. Oppgaven finner et samsvar mellom Jespersens avsnitt og den moderne teorien, men det viser seg at det også er mulig å argumentere for at Jespersens neksus-analyse er noe mangelfull sett i lys av moderne teori.

Abstract

The purpose of the task is to analyze Jespersen's (1924) paragraph about nexus. This paragraph is linked to more modern theory of prediction through the task, and is compared and evaluated on the basis of this theory. The thesis finds a match between Jespersen's paragraph and the modern theory, but it turns out that it is also possible to argue that Jespersen's nexus analysis is somewhat deficient if seen in light of modern theory.

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	1
Abstract	1
Innledning.....	3
Teoretiske hovedpoeng.....	3
Gjennomgang av neksus-avsnittet fra Jespersen (1924).....	4
Presentasjon av moderne teori.....	5
Drøfting og analyse	7
Konklusjon/avslutning.....	9
Litteratur.....	11

Innledning

Som menneske og levende individ på jordkloden er man automatisk, enten man vil det eller ikke, også en språkbruker. Gjennom årenes løp har språket utviklet seg mye, og på sett og vis har utviklingen av språket skjedd i takt med all annen utvikling og fremgang i verden på andre områder. Utvikling av språk har også ført til at flere har fattet interesse for ulike fenomener innenfor både talte og skrevne språklige uttrykk, noe som i neste ledd også har ført til økt kunnskap om ulike fenomener og observasjoner. Det er av den grunn også en naturlig tanke at teoriene knyttet til ulike fenomener innenfor språk og språkbruk har endret seg i takt med både endringene i bruk og ny tilegnet kunnskap på området.

Det er ett bestemt fenomen og skiftende teorier rundt dette vi skal ta en titt på og søke svar på gjennom denne oppgaven. Nærmere bestemt skal vi se nærmere på et avsnitt skrevet av Otto Jespersen i 1924. Avsnittet omhandler begrepet «neksus». Først skal vi gå nærmere inn på hva Jespersen forsøker å få frem, hva han mener, og hvilke analyser han fremmer. Deretter skal vi knytte avsnittets teorier og analyser opp mot moderne predikasjonsteori for å sammenligne Jespersens avsnitt om neksus med nyere teorier, for deretter å kunne diskutere oss frem til en «oversettelse» av Jespersens teorier og analyser til moderne predikasjonsteori.

Problemstillingen vi skal arbeide mot et svar på, er: *Hvordan kan man tolke Otto Jespersens analyse av neksus, og på hvilken måte kan denne sammenlignes, vurderes og oversettes ut fra moderne teori om predikasjon?*

Teoretiske hovedpoeng

For å kunne se nærmere på både ny og gammel teori med nøyaktighet kan det være hensiktsmessig å ta med et bakteppe knyttet til de overordnede synene på predikasjon, altså 'sammenkobling' eller dypere forklart en tilegnelse av egenskap til subjektet i en frase. Det har gjennom tiden hvor predikasjon har vært undersøkt og diskutert, blitt fremmet to hovedsyn på nettopp sammenkobling av subjekt og predikat, hvor Bowers (1993) representerer et syn som dreier seg om at predikasjonen åpner for en kobling av et predikat og stiller krav om subjekt ved hjelp av noe som kalles en predikasjonsoperator. På den annen side har Jespersen stått for det andre og kontrasterende synet som ikke inkluderer noen predikasjonsoperator, men hvor predikasjonen, altså sammenkoblingen av subjekt og predikat skjer mer direkte. Det kan med andre ord sies at vi har med et tre-elementsyn og et to-elementsyn å gjøre. (Åfarli, 2017, s. 74-75). Med disse synene etablert kan vi på en enklere og mer nøyaktig måte se nærmere på Jespersens analyse av neksus.

Gjennomgang av neksus-avsnittet fra Jespersen (1924)

Som nevnt i innledningen dreier avsnittet fra Otto Jespersen seg i all hovedsak om begrepet som forfatteren selv kaller nexus som kan oversettes til neksus. Han begynner avsnittet med en rask forklaring av predikasjon ved å vise til eksempelfraser. Eksempelfraser vil videre i denne oppgaven bli presentert i klammer, og ikke i kursiv som er aller mest vanlig. Dette for å tydeliggjøre eksempelfrasene ytterligere. Eksemplene han viser til er: [The dog barks furiously] med kontrasterende frase [A furiously barking dog] og også [The rose is red] med kontrasterende frase [A red rose]. Begge de to kontrasterende frasene kaller Jespersen for 'junction' (Jespersen, 1924, s. 114). Når det gjelder begrepet junction på norsk foreslår jeg at vi omtaler det som junksjon videre i oppgaven. Han sier at innholdet i både 'barks/barking' og 'red' er det samme i begge typene fraser, men at bare de førstnevnte frasene er komplette setninger og dermed komplette utsagn. Det som kalles junksjon av Jespersen, ser dermed ut til å være en mulig bestanddel av de førstnevnte komplette setningene, eller nærmere bestemt noe vi kan forstå som 'saksopplysninger' eller en karakteristikk av noe (Jespersen, 1924, s.114). Ut fra disse eksemplene trekker Jespersen slutningen om at 'the dog' og 'the rose' ofte blir sett på som subjekt, mens 'barks' og 'is red' blir sett på som predikat, mens kombinasjonen av subjekt og predikat blir kalt predikasjon (Jespersen, 1924, s.114). Det er denne kombinasjonen Jespersen ønsker å se nærmere på i avsnittet.

Jespersen nevner andre grammatikkvitere sine syn på det som blir omtalt som 'adjunct' eller bedre kjent som modifikator eller mer nøyaktig attributt på norsk. Blant annet ett syn på attributtet som et svekket predikat og at et attributt involverer et latent kopula (Jespersen, 1924, s. 114). Jespersen mener derfor at hvis 'a red rose' kommer fra [a rose which is red], må det derfor bety at et relativpronomen er smuglet inn i kombinasjonen, og at det i neste ledd gjør hele kombinasjonen til det som blir kalt 'adjunct' eller modifikator, altså noe som gir egenskap eller kallenavn til noe, i denne sammenhengen en nomenfrase uttrykt som [a rose] (Jespersen, 1924, s.114).

Jespersen mener at det å se på junksjon, altså saksopplysningen som ofte står som predikat, som en implisitt predikasjon og i neste ledd predikasjonen som en styrket 'junksjon', ikke leder oss noe sted (Jespersen, 1924, s. 115). Han mener vi heller bør se det slik at det finnes to typer fraser, en type som krever fortsettelse, markert med eksempelet [a red rose], mens den andre er avrundet og fullstendig, markert med eksempelet [The rose is red]. Han kaller den ene livløs, mens den sistnevnte er levende (Jespersen, 1924, s.115). Jespersen sier at livet i setningen oftest blir tilskrevet et finitt verb som gir liv til den livløse nomenfrasen, men legger

til at det også finnes kombinasjoner uten et synlig finitt verb, og som absolutt bør klassifiseres på samme måte som eksempelfrasene som inneholder et synlig finitt verb (Jespersen, 1924, s.115). Ut ifra denne beskrivelsen vil et mulig eksempel uten finitt verb kunne vise seg som dette: [En fin fyr, han Per!].

Dette er inngangen til det Jespersen kaller neksus. For det første nevner Jespersen at et finitt verb ikke er strengt nødvendig i en neksus. Forskjellen på en saksopplysning i en junksjon og en neksus mener Jespersen er blant annet det at i en saksopplysning i en junksjon kobles et sekundært element til et hovedord som en 'etikett' eller et særpreg. Dette viser han med eksempelet [a house] som kan bli kalt [the next house] eller [the Doctor's house]. En modifikator kobles altså sammen med et hovedord til én benevnelse som strengt tatt kunne blitt skrevet som et enkeltord ifølge Jespersen (Jespersen, 1924, s. 115-116).

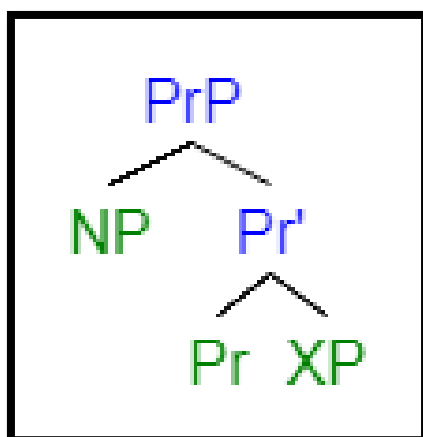
Saksopplysningen i junksjonen blir derfor omtalt av Jespersen som en enhet eller en enkeltidé. På den annen side finner man neksus som ifølge Jespersen alltid inneholder to ideer som må stå separat, altså at det sekundære elementet sier noe nytt om det som allerede har blitt nevnt (Jespersen, 1924, s.116). Jespersen omtaler junksjonen som stiv og rigid, mens neksus blir omtalt som mer føyelig og fleksibel. Selv om Jespersen ser en forskjell mellom disse to, mener han likevel at det er vanskelig og utilstrekkelig å sammenligne da det er vanskelig å uttrykke på en vitenskapelig og logisk måte (Jespersen, 1924, s.116). Likevel kan vi ut fra Jespersen forstå det som at neksus står for det vi på norsk kan kalle påstand eller påstandsinhold, med tanke på at vi kan svare ja eller nei på om det som uttrykkes har sannhetsverdi. Jespersen kaller det selv: «A junction is like a picture, a neksus is like a process or a drama (Jespersen, 1924, s.116). Sett under ett er dette hovedpunktene i Jespersen sin analyse av neksus.

Presentasjon av moderne teori

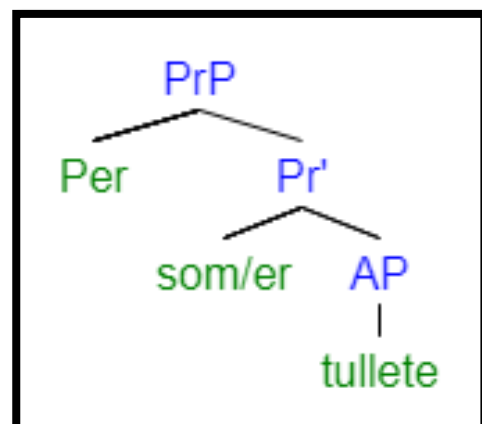
Da denne oppgaven i all hovedsak dreier seg om å se Otto Jespersens gjennomgang av neksus i nytt lys ved hjelp av moderne predikasjonsteori, er det hensiktsmessig å innhente stoff knyttet til predikasjon. I dette kapitlet vil derfor teoretiske syn fra tre mer eller mindre nyere artikler knyttet til predikasjon bli presentert for at vi skal kunne nærme oss neksus-gjennomgangen mer dyptgående i neste kapittel.

For å ha et bakteppe kan det være hensiktsmessig å se på John Bowers sin gjennomgang av begrepet predikasjon i *The Syntax of Predication* (1993, s. 591-597). I gjennomgangen undersøkes forholdet mellom subjekt og predikat, som videre i artikkelen vil bli kalt

predikasjon. Først i artikkelen forklarer Bowers flere tidligere teorier om hvordan predikasjon skjer i en setning. Formålet med artikkelen er å vise en måte å koble både hovedfrasen og predikatet i samme strukturelle definisjon (1993, s.591). Hovedpoenget med artikkelen er nettopp strukturen som foreslås, og spesielt da knyttet til elementet som omtales som «Pr'» (1993, s. 595). På norsk kan dette elementet omtales som predikasjon. Funksjonen til predikasjonen er unik på den måte at den åpner for en kobling av et predikat, ved hjelp av en predikasjonsoperator, og samtidig stiller krav om subjekt (1993, s.595). Dette kalles i neste ledd for proposisjon, altså at predikatet knyttes til subjektet i frasen som på den måte tar egenskap av predikatet (1993, s.595). Predikasjonsoperatoren er dermed en viktig faktor i Bowers predikasjonsteori, da den viser et syn som fremmer at predikasjon dannes av tre element, hvor predikasjonsoperatoren blir 'drivkraften' for selve proposisjonen. Selv om dette er enkelt forklart, så er det like fullt hovedpoenget i Bowers predikasjonsteori. Denne teorien kan illustreres gjennom følgende eksempel to eksempel hvor den ene strukturen illustrerer trestrukturen rent oppbygningsmessig, mens den andre viser en setning.

Figur 1 Predikasjon struktur

Figur 2 Eksempel på predikasjon

Predikasjonsteorien omtalt av Bowers (1993) er nøyere omtalt og tatt i bruk i kapittelet *Predication in Syntax: Toward a Semantic Explanation of the Subject Requirement* (Åfarli, 2017, s. 73-96). Åfarli innleder en tanke om at lingvistiske uttrykk helt grunnleggende kan deles i to, noe som står for en ting, altså oftest et substantiv som kan navngi noe, og også verb som står for noe, og på den annen siden noe som står for handling, egenskap eller noe som er rett eller galt, altså påstandsbasert (Åfarli, 2017, s.73). Poenget er at koblingen av disse to typene uttrykk er den minste mulige setningen som kan lages, og kan kun være grammatikalsk

riktig ved at det førstnevnte uttrykket står som subjekt, mens den andre uttrykkskategorien står som predikat (Åfarli, 2017, s.73). Kapittelet til Åfarli tar i all hovedsak for seg hvordan et subjekt og et predikat kobles sammen for å uttrykke proposisjon (egenskap og handling til subjektet), samt hva slags syntaktiske effekter denne spesielle operasjonen ved å putte subjekt og predikat sammen har (Åfarli, 2017, s.73). Åfarli forklarer i starten av sin analyse at proposisjonen, altså koblingen av et subjekt og predikat skjer gjennom at predikatet åpner for en argumentposisjon (Åfarli, 2017, s.74-75). Han støtter også Bowers (1993) sitt syn på at et predikat er en predikasjonsoperator sammen med et egenskapselement (Åfarli, 2017, s.75-76). Predikasjonsoperatoren tar en egenskap og gjør den til predikat, som i neste omgang blir et helt element som så gir en proposisjon bestående av predikat og subjekt (Åfarli, 2017, s. 76). Mer konkret tar en predikasjonsoperator og åpner for at en frase (XP) kan bli til et predikat som kan knyttes sammen med subjektfrasen. Predikasjonsoperatoren er i flere tilfeller synlig, som blant annet partikkelen [som] i norsk, [as] i engelsk og [als] i tysk (Åfarli & Eide, 2000, s. 30). Åfarli forklarer videre at alle setningsledd må uttrykke predikasjon, og at dette er nødvendig for å forme et predikat, og i neste ledd for å kunne forme en setning (Åfarli, 2017, s. 76). Videre viser Åfarli at det ikke nødvendigvis er en eksplisitt (fonetisk realisert) predikasjonsoperator tilstede i setninger, men at den strukturelt likevel er tilstede som en underliggende kategori (se figur 1 og 2) (Åfarli, 2017, s. 77).

Drøfting og analyse

Det å skulle se på en fagtekst fra 1924 og omsette denne til dagens teori og praksis er en vanskelig oppgave, uansett hvilket fagfelt fagteksten kommer fra. Noe av dette kan komme av begrepsbruk, eller rett og slett at vi på nåværende tidspunkt har kommet lenger i forskning og belysing av ulike områder. Slik er det også med teori knyttet til semantikk, grammatikk, syntaks og i vårt konkrete tilfelle, predikasjon.

Jespersen legger frem begrepene 'junksjon' (Jespersen, 1924, s. 114) og 'neksus' (Jespersen, 1924, s. 115) som mest sentrale i sin analyse. Ut ifra hva Jespersen skriver, er det slik at 'junksjon' tilsvarer en karakteristikk, mens neksus er en komplett (påstands)frase hvor subjekt og en attributtaktig frase er koblet sammen til en påstand eller et påstandsinhold (Jespersen, 1924, s.115-116). Det kan være mulig å speile denne forklaringen med dagens mer moderne forklaring, men slik jeg ser det, kan det også være utfordringer med nettopp Jespersens forklaring. Ifølge Bowers sin teori om predikasjon består predikasjonen av tre element, et subjekt, et predikat og en predikasjonsoperator (1993, s. 595). Det ser ikke ut til at det er

nøyaktig slik Jespersen forklarer det, selv om det i grove trekk kan se ut til at det er noe lignende som Bowers teori han mener å beskrive. Begrepet predikasjonsoperator blir ikke nevnt av Jespersen i det hele tatt, noe som kan vitne om at vi dermed har et problem med å kunne se fullstendig likhet mellom moderne teori og Jespersens neksusanalyse tilknyttet predikasjon, selv om det også kan argumenteres for at det finnes store likheter mellom analysene som fremlegges.

Jespersen nevner tross alt at det er snakk om å tilegne noe egenskap eller gi et slags kallenavn (1924, s.114). Dette er både Bowers (1993), Åfarli (2017) og Åfarli & Eide (2000) enig i at er selve essensen i predikasjon, da proposisjon er det predikasjonen fører til. Likevel er det vanskelig å helt få fatt på hva det er Jespersen mener når han forklarer at det som omtales som 'adjunct' i hans analyse (Jespersen, 1924, s.114), og som på norsk er bedre kjent som modifikator eller attributt, er et som et svekket predikat, eller involverer et latent kopula. Her utydeliggjør Jespersen mer enn han forklarer. En mulig moderne forklaring kan man finne hos Åfarli (2017, s. 76-77), som forklarer at man ikke nødvendigvis trenger å ha synlig predikasjonsoperator, men at predikasjonsoperatoren likevel er tilstede, og helt nødvendig for at det i det hele tatt skal være mulig å fremme proposisjon i en frase.

Det er ikke før Jespersen (1924, s.115) legger frem forslag om at vi bør se på det slik at det finnes to typer fraser, en type som krever fortsettelse, mens den andre er avrundet og fullstendig, at vi kan få ordentlig fatt på neksusbegrepet, og at dette kan gjøre det mulig å sammenligne med det moderne teoretiske syn som er kommet frem gjennom stadig ny forskning. Likevel nevnes det ikke noe om at det her finnes en predikasjonsoperator, enten synlig eller skjult, noe som ifølge den moderne teorien er helt essensielt. Dette gjør at Jespersens analyse kan se noe mangelfull ut fra et moderne ståsted. En annen effekt denne mangelen kan bære med seg, er på et noe høyere plan, og rett og slett på et fundamentalt plan. Her ser det altså ut til at vi har å gjøre med to ulike syn, med tanke på at den moderne teorien legger frem at mekanismen i predikasjonen rett og slett styres av predikasjonsoperatoren på den måte at den åpner for en kobling av predikat, samtidig som den stiller krav om subjekt (Bowers, 1993, 595). Jespersen er på dette punktet noe utydelig i hva han mener, men om man leser det han skriver, kommer det frem noe som ligner på en direkte kobling av predikat og subjekt, men det sies ikke noe eksplisitt om hva som krever subjekt, eller hva som fører til at predikat og subjekt kan kobles sammen og fremme proposisjon. Det nevnes heller ikke noe konkret om at den eksplisitte predikasjonsoperatoren ofte vises som blant annet [som] på norsk (Åfarli & Eide, 2000, s. 30).

Likevel er det klart og tydelig skilt mellom påstandsinhold eller direkte påstand (neksus) og saksopplysning eller karakteristikk (junksjon). Her mener Jespersen at det kan sammenlignes med at en neksus er som et drama, mens junksjon er som et bilde (1924, s.116). I tillegg nevner han at 'neksus' er mer føyelig enn den stive og rigide 'junksjonen'. Det kommer på sett og vis klart frem hva forskjellen på de er, og dermed i neste ledd også viktig kunnskap om predikasjon mer direkte. Det kan sammenlignes med moderne teori som rett og slett forklarer predikasjonens resultat som proposisjon, altså tilegnelse av egenskap til et subjekt, som Jespersen kaller et drama.

Når det gjelder selve fremleggingen av det teoretiske synet i Jespersens analyse, er det mulig å gi både ros og kritikk nå som vi har kommet til 2019 og har flere tekniske begrep knyttet til predikasjon og syntaksen i semantikken for øvrig. Slik avsnittet er lagt opp, er det mange eksempler på fraser, med forklaring av flere mulige frasetyper. Selv om forklaringen er tilstede, kan det virke noe utydelig hva som er den vesentlige forskjellen i frasene fra eksempel til eksempel. Slik den moderne teorien vi har sett på i denne oppgaven er lagt frem, brukes det ofte et mer teknisk språk med et bredere begrepsrepertoar. Dette kan vi se et godt eksempel på gjennom blant annet Åfarli (2017) sin syntaktiske modellforklaring av predikasjonen. Her kommer det klarere frem hvordan predikasjonen foregår, og gjør det mulig å se hva som styrer hva i predikasjonen.

Likevel kan det være hensiktsmessig å ta med noen underliggende faktorer som kan ha innvirkning på både utforming, fremleggelse av teori og analysen av neksus for øvrig. Analysen av neksus gjort av Jespersen er publisert som nettopp et mindre avsnitt som en del av et større grammatikkverk, og dette gjør at vi ikke kan si med full sikkerhet at begrep ikke nevnes enten før eller etter dette avsnittet. Her kan spesielt predikasjonsoperatoren og retningen på predikasjonen mer konkret komme frem, uten at vi heller ikke kan si dette sikkert. I tillegg kan det være hensiktsmessig å ta årstallet for utgivelse med i betraktningen. Det er naturlig at det har skjedd større fremskritt på området siden 1924, og at dette kan tale for at Jespersens bidrag i predikasjonsteorien er et viktig fremskritt, selv om det også viser seg tegn på at den moderne teorien som nå har kommet til syne gir en klarere og mer nøyaktig analyse.

Konklusjon/avslutning

Vi har nå sett nærmere på Jespersen sin analyse av begrepet neksus. Det vi har sett, er at det uten tvil er mulig å tolke analysen til å omhandle det vi i moderne teori kaller

predikasjonsteori. Likevel er det flere ting som taler for en noe ufullstendig analyse. Jespersen fremmer blant annet et syn på predikasjon som ikke inkluderer noen predikasjonsoperator, slik den moderne teorien senere har argumentert for. Dette gjør at det fundamentale knyttet til hvordan predikasjonen egentlig vises i et syntaktisk syn blir kontrasterende mellom Jespersen og de moderne teorisynene som er blitt presentert i denne oppgaven. Mer konkret peker Jespersen sin analyse av neksus mot at predikasjonen er en direkte kobling av predikat og subjekt, og at denne koblingen resulterer i et påstandsinhold i neste ledd. Dette blir ut ifra moderne teori en litt enkel forklaring. Den moderne teorien står for et annet syn, der predikasjonsoperatoren åpner for en kobling av et predikat, og i neste ledd setter den også krav om subjekt. På denne måten kobles predikatet sammen med subjektet, og en proposisjon blir til.

Selv om analysen til Jespersen ikke er like grundig som den presenterte moderne teorien, er det like fullt en grundig analyse på sitt vis. Det kommer klart frem hva forskjellen er på en karakteristikk (junksjon) og neksus (påstandsinhold), samt hvordan forholdet er mellom disse to begrepene. Det er likevel viktig å ta med i beregningen at avsnittet bare er en liten del av et større verk, og at flere termer derfor kan være unevnt, men forutsatt akkurat i dette avsnittet. I tillegg er avsnittet utgitt i 1924, noe som kan være med å tale for at analysen da var et fremskritt i arbeidet med å forstå predikasjon som helhet. Kort oppsummert er det mulig å se Jespersen sin analyse av neksus som en tidlig predikasjonsteori. Likevel må den vurderes som noe mangelfull i forhold til den mer moderne teorien som har flere begrep å vise til, og derfor er mer grundig og nøyaktig. Begrepet predikasjonsoperator nevnes ikke av Jespersen, noe som taler for at den moderne teorien på dette området kan gi en tydeligere forklaring av predikasjon.

Litteratur

Bowers, John. (1993). The syntax of predication. *Linguistic inquiry*, 24(4), 591-656.

Jespersen, Otto. (1924). *The philosophy of grammar*. London: Allen & Unwin.

Åfarli, Tor Anders. (2017). *Predication in syntax: Toward a semantic explanation of the subject requirement*.

Åfarli, Tor Anders & Eide, Kristin Melum. (2000). Subject requirement and predication. *Nordic Journal of Linguistics*, 23(1), 27-48.

